

Кіровоградська Мала академія наук учнівської молоді
Відділення економіки
Секція: фінанси, грошовий обіг і кредит

ІНВЕСТИЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГАЗОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ

Роботу виконав:

Айрапетян Торос Арсенович, учень 11 класу
комунального закладу «Центральноукраїнський науковий ліцей-інтернат
Кіровоградської обласної ради»

Наукові керівники:

Пугаченко Ольга Борисівна, доцент кафедри аудиту та оподаткування
Центральноукраїнського національного технічного університету,
кандидат економічних наук

Шеремет Павло Миколайович, вчитель географії комунального закладу
«Центральноукраїнський науковий ліцей-інтернат
Кіровоградської обласної ради», кандидат педагогічних наук

Кропивницький – 2020

Визначення терміну «інвестиційне забезпечення» в літературних джерелах

Визначення	Джерело
Системна єдність процесів формування та використання інвестиційних ресурсів, що зумовлена моделлю інвестиційної поведінки підприємства і спрямована на його соціально-економічний розвиток, ефективність якої забезпечується системою інвестиційного забезпечення	Бутенко А.І., Дискіна А.А. Ключові аспекти інвестиційного забезпечення підприємства. <i>Економіка: реалії часу</i> . 2013. № 1 (6). С. 101-106
Основне джерело формування інвестиційних ресурсів і фінансування всіх сфер діяльності регіону	Вахович І.М., Денисюк Г.Л. Концептуальні засади інвестиційного забезпечення інноваційного розвитку регіону. <i>Актуальні проблеми економіки</i> . 2011. № 1. С. 138-144
Органічна єдність інвестиційних ресурсів з внутрішніх та зовнішніх джерел інвестування, які можуть бути використанні для досягнення поставлених цілей відповідно критеріям розвитку з врахуванням факторів ризику та інтересів зацікавлених сторін	Верхоглядова Н.І., Завальнюк С.О. Вдосконалення інвестиційного забезпечення розвитку галузі на прикладі паливно-енергетичного комплексу України. <i>Економічний простір</i> . 2015. № 94. С. 87-97
Сукупність різноманітних умов, ресурсів, економічних механізмів, важелів і заходів, які забезпечують заданий перебіг інвестиційного процесу та у довготривалій перспективі приводять до зміни кількісних і структурних характеристик підприємства, його переходу у новий якісний стан та здатності протистояти негативному впливу зовнішнього середовища	Білоткач О.В., Павлова Г.Є. Теоретико-методичні основи інвестиційного забезпечення розвитку сільськогосподарських підприємств. <i>Науковий вісник Ужгородського національного університету</i> . 2017. Вип. 15. Ч. 1. С. 29-32
	Гуторов О.І., Калашніков А.О. Інвестиційне забезпечення розвитку сільськогосподарських підприємств: теорія та практика. <i>Вісник Сумського національного аграрного університету</i> . Серія : Економіка і менеджмент. 2016. Вип. 4. С. 44-50
Сукупність умов, ресурсів і заходів, необхідних для здійснення інвестиційного процесу	Капітанець Ю.О. Інвестиційне забезпечення фермерських господарств. <i>Інноваційна економіка</i> . Всеукр. наук.-виробн. журн. 2010. № 5. С. 141-144
Під інвестиційним забезпеченням слід розуміти не лише формування джерел фінансування інвестицій, а сукупність різноманітних умов, ресурсів, економічних механізмів, важелів і заходів, необхідних для забезпечення нормального (заданого) перебігу інвестиційних процесів	Кісіль М.І. Інвестиційне забезпечення розвитку аграрного виробництва та сільських територій. Менеджмент: Збірник наукових праць. 2009. № 11. С. 225
Організаційно-економічні умови, засоби, заходи та економічні взаємовідношення, що проявляються в процесі руху вартості, авансованої у капітал з метою формування, нагромадження і використання інвестиційних ресурсів для розвитку аграрно-промислового виробництва й людини – головної продуктивної сили суспільства	Коденська М.Ю. Мотиваційні чинники інвестиційного забезпечення розвитку аграрно-промислового виробництва. <i>Вісник Академії праці і соціальних відносин Федерації профспілок України</i> . 2013. № 2. С. 62-66

<p>Одна з дієвих форм фінансування розроблення та впровадження інновацій, яке здійснюється у вигляді вкладання всіх видів цінностей в господарський комплекс країни з метою одержання доходу, нагромадження капіталу і забезпечення на його основі інноваційного розвитку</p>	<p>Котко О. К. Інвестиційне забезпечення інноваційного розвитку національної економіки : дис... канд. економ. наук : 08.00.03 / Ун-т митної справи та фінансів, ДВНЗ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури». Дніпро, 2018. 236 с.</p>
<p>Комплекс заходів та умов для формування власних джерел інвестування, забезпечення довгострокової кредитної підтримки інвестиційних проектів та стимулювання інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання</p>	<p>Кошельник В. М. Інвестиційне забезпечення економічного розвитку сільськогосподарських підприємств Вінницького регіону. <i>Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки)</i>. 2013. № 1(1). С. 282-290</p>
<p>Всі види майнових і інтелектуальних цінностей, що вкладаються в підприємницьку та інші види діяльності, в результаті якої створюється дохід, або досягається соціальний ефект</p>	<p>Параконний С.В., Войшвілло Л.В., Шпанковський І.В. Напрями інвестиційного забезпечення розвитку економічного потенціалу підприємства. <i>Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля</i>. 2011. № 11 (153), ч. 1. С. 68-76</p>
<p>Основне джерело формування інвестиційних ресурсів і фінансування всіх сфер діяльності підприємства</p>	<p>Ткаченко А. М., Тимошенко Д. М. Інвестиційне забезпечення інноваційного потенціалу промислового підприємства. <i>Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії</i>. 2013. Вип. 5. С. 119-125</p>
<p>Процес акумулювання необхідного обсягу інвестиційних ресурсів шляхом реалізації відповідної інвестиційної політики</p>	<p>Феєр О.В. Інвестиційне забезпечення діяльності вітчизняних підприємств. <i>Науковий вісник Мукачівського державного університету</i>. Серія Економіка. 2016. Вип. 2(6). С. 112-117</p>
<p>Процес реалізації заходів щодо створення сукупності організаційно-економічних умов для здійснення інвестиційної діяльності, залучення та використання інвестиційних ресурсів та оцінювання рівня інвестиційної привабливості необхідного для ефективного інвестиційного забезпечення з метою обґрунтування доцільності реалізації інвестиційного рішення</p>	<p>Чорній В.В. Механізм інвестиційного забезпечення підприємств газової промисловості : дис... канд. економ. наук : 08.00.04 / Нац. тех. ун-т «КПІ ім. І. Сікорського». Київ, 2017. 267 с.</p>
<p>Система заходів щодо концентрації та реалізації інвестицій, вибору раціональних методів управління у сфері інвестування</p>	<p>Шевцова Я.А. Інвестиційне забезпечення діяльністю підприємств : автореф. дис. канд. екон. наук : 08.06.01 / Східноукр. нац. ун-т ім. В. Даля. Луганськ, 2002. 20 с.</p>
<p>Підсистема організаційно-економічного забезпечення, призначена для покриття витрат виробничого характеру і накопичення з метою нарощування обсягів виробництва і реалізації продукції, ресурси якої формуються з дотриманням</p>	<p>Шилова О.Ю. Організаційно-економічне забезпечення розвитку підприємств : автореф. дис. канд. екон. наук : 08.00.04 / Дон. нац. тех. ун-т.</p>

Джерело: авторська розробка

Елементи системи інвестиційного забезпечення підприємств

Елемент	Сутність
Об'єкти інвестиційного забезпечення	Об'єктами системи інвестиційного забезпечення є всі види майна, в тому числі основні засоби та обігові кошти в будь-якій сфері національної економіки, цінні папери, інтелектуальні цінності, науково-технічна продукція, інші об'єкти власності та майнові права, на які направлено вплив системи управління
Суб'єкти інвестиційного забезпечення	Суб'єкти інвестиційного забезпечення – це особи, які безпосередньо приймають рішення щодо інвестиційної діяльності підприємства. До суб'єктів інвестиційного забезпечення також необхідно віднести і органи державної влади
Функції управління інвестиційним забезпеченням	Основними функціями управління інвестиційним забезпеченням є: розробка основних стратегічних напрямів інвестиційної діяльності суб'єкта господарювання; дослідження зовнішнього і внутрішнього інвестиційного середовища; визначення стратегії формування ресурсного забезпечення інвестиційної діяльності; виявлення і оцінка доцільності та ефективності всіх ймовірних інвестиційних проектів; поточність планування та оперативність управління при реалізації окремих проектів і програм; формування та аналіз інвестиційного портфелю за конкретними показниками ліквідності, доходності та ризикованості; пошук і вибір дієвих заходів з мінімізації ризиків інвестиційної діяльності; контроль реалізації інвестиційних проектів; прогнозування перспектив інвестиційного забезпечення
Механізм інвестиційного забезпечення	Механізм інвестиційного забезпечення – це теоретичне обґрунтування реалізації та розробки управлінських рішень у сфері інвестиційної діяльності. Управління інвестиційною діяльністю має відбуватись за допомогою внутрішніх та зовнішніх механізмів, у т.ч. ринкових і державних
Додаткове використання різноманітних засобів стимулювання	Найпоширенішим методом залучення інвестиційного забезпечення є надання податкових та фінансових пільг. До категорії фінансових пільг можна віднести такі заходи: покриття частини витрат інвесторів через надання прямих урядових субсидій, отримання урядових кредитів та позик на пільгових умовах, державна участь в інвестиційних проектах на пайовій основі та ін. Податкові пільги реалізуються через: надання права використовувати методи прискореної амортизаційної політики; звільнення від податкового навантаження суб'єктів інвестиційної діяльності на певний термін; полегшення умов для здійснення процесів інвестування та реінвестування; зниження ставок з податку на прибуток; податкові канікули тощо.

Особливості газової промисловості

Практично повна державна монополізація газової промисловості, яку складає система державних підприємств під контрольних «НАК «Нафтогаз України», інвестиційні можливості і перспективи для розвитку яких є дуже слабкими

Одночасна автономність і зовнішня залежність сегментації газового ринку України

Віддаленість вітчизняних родовищ від промислових регіонів – центрів споживання

Об'єктивна необхідність у розширенні відтворювального процесу ресурсного потенціалу (сировинної бази) тощо

Ділянка

Розвідка

Буріння

Видобуваємо

Інтенсифікація

Зупинка

Імпорт газу

Видобування газу

Сховище газу в Україні

Транспортування газу

Постачання на підприємства і ТКЕ

Постачання населенню

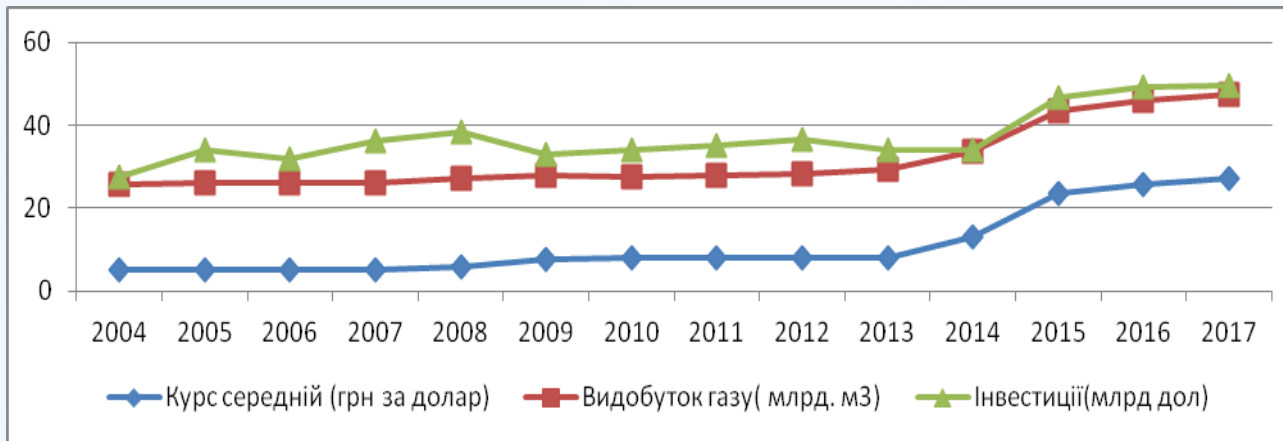

Рис. 1. Співвідношення середнього курсу \$ США, видобутку газу та розміру інвестиції протягом 2004-2017 рр.

Джерело: авторська розробка на основі даних [1, 7, 24]

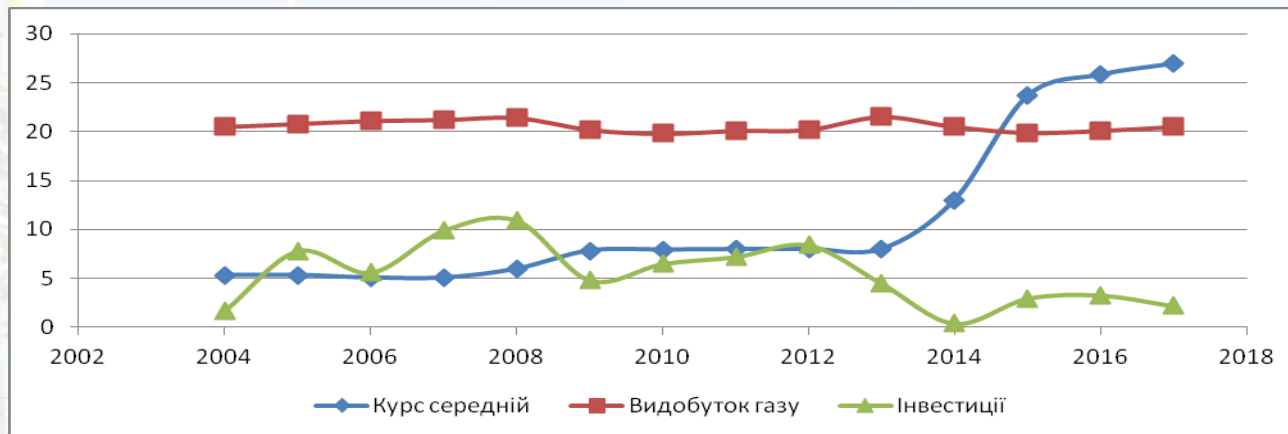

Рис. 2. Співвідношення середнього курсу \$ США, видобутку газу та розміру інвестиції протягом 2004-2017 рр.

Джерело: авторська розробка на основі даних [1, 7, 24]

Проблемами газової промисловості України та діяльності окремих її суб'єктів, що стоять на заваді процесу ефективного залучення інвестиційних ресурсів, є:

- значний вплив держави на об'єкти газової промисловості;
- практично повна державна монополізація галузі;
- затратність видобутку газу за умов не впровадження результатів досягнень науково-технічних розробок;
- незначне впровадження сучасних, новітніх та інноваційних технологій;
- замалі інвестиції у геологорозвідувальні роботи;
- перешкоди об'єктивного та суб'єктивного характеру при залученні приватних сервісних і видобувних підприємств до геологорозвідки та видобутку природного газу на території України;
- надвисокий ступінь зносу газотранспортної системи, основних виробничих засобів, висока вартість прокладки та обслуговування труб;
- завищене оподаткування на стадії пошуково-розвідувальних робіт;
- обмеженість у залученні приватних сервісних і видобувних підприємств із достатніми інвестиційними ресурсами до видобутку газу, засвоєння і розвідки газових родовищ;
- відсутність конкуренції між постачальниками на газовому ринку України задля об'єктивного ціноутворення;
- відсутність дієвого механізму для недопущення негативних проявів при загрозі переривання чи скорочення поставок газу через форс-мажорні обставини; відсутність заходів стимулювання інвестиційних процесів через дію механізму податкових канікул;
- ненадання пільг та державної підтримки за умови розробки родовищ, що є низькорентабельними;
- відсутність пільг інвесторам на стадіях розвідки, пошуку та засвоєння родовищ до початку їх промислової розробки;
- неналежний процес відтворювання сировинної бази;
- завищена вартість при придбанні права на надровикористання;
- відсутність пріоритетного права на отримання дозволів за умови використання інвесторами сучасних ефективних технологій;
- відсутність державних гарантій на отримання за пільговими умовами права надрокористування суб'єктами, що відкривають родовища власним коштом;
- недооцінка ефективності стимулювання при збільшенні запланованих первісно обсягів інвестування для розробки газових родовищ;
- неможливість отримання першочергового права на дозволи для проведення наступних видобувних розвідувальних робіт інвесторам із гарною репутацією у газовій галузі;
- недостатня прозорість механізмів регулювання та контролю тощо.

Складові формування інвестиційної привабливості підприємств газової промисловості

Фактори	Суть
Внутрішні фактори	Оцінка груп фінансових, економічних та екологічних показників
	Оцінка корпоративного рівня управління підприємством
	Оцінка показників іміджу підприємства
Зовнішні фактори	Геолого-економічна оцінка об'єкту підприємства газової промисловості
	Виробничо-технічна оцінка спроможності підприємства до ефективного газовидобутку
	Оцінка інвестиційного режиму (організаційно-правовий та податковий режими)

Джерело: авторська розробка

Фактори впливу на інвестиційну привабливість газової галузі

Група показників	Склад показників
Фінансова група	Визначає такі напрямки оцінки фінансового стану: майнове становище, фінансова стійкість, ліквідність, вірогідність банкрутства, ділова активність. Фінансовими показниками є: загальний коефіцієнт покриття (поточної ліквідності), коефіцієнт зношення основних засобів, оборотність власного і залученого капіталу, коефіцієнт фінансової незалежності, коефіцієнт прибутковості активів
Економічна група	Визначає показники, які характеризують господарську діяльність підприємства з погляду ринку. До показників, що характеризують соціально-економічне становище підприємств газової промисловості відносяться: повна собівартість, рентабельність, продуктивність праці, залишкова вартість та термін служби основних засобів, фондівіддача, фондоємність тощо
Екологічна група	Характеризує показники, які встановлюють рівень екологічної безпеки діяльності суб'єктів газової промисловості
Оцінка рівня корпоративного управління підприємством	Як правило, проводиться рейтинговим агентством
Оцінка показників іміджу підприємства	Визначає ступінь публічності, прозорість та відкритість

Види ефектів від вкладення інвестицій у вітчизняні підприємства

Вид	Сутність
Економічний ефект	Характеризує результативність економічної діяльності підприємства – максимізація прибутку при одночасній мінімізації витрат
Інноваційний ефект	Супроводжується виготовлення конкурентоспроможної продукції з інноваційними складовими, поширенням інновацій у господарській діяльності, заміні зношеного та застарілого обладнання, вихід на нові внутрішні та зовнішні ринки
Екологічний ефект	Виявляється у зниженні кількості відходів небезпечних речовин та шкідливих викидів у навколишнє середовище, підвищенні екологічності готової продукції, використанні енергозберігаючих та енергоефективних технологій у виробничому процесі тощо
Соціальний ефект	Характеризується підвищенням ефективності виробництва, зростанням чисельності персоналу, збільшенням заробітної плати, розбудовою і модернізацією інфраструктури (у т.ч. і соціальної), забезпеченням фізіологічних, соціальних та духовних потреб, підвищенням рівня та якості життя працівників тощо

Джерело: авторська розробка на основі [28, с. 115]

Напрямки розвитку ринку газу України

Напрямок	Сутність
Реформування системи стягнення рентних платежів за видобуток природного газу	Перехід до прогресивної системи встановлення рентних ставок відносно не тільки глибини залягання ресурсу, а й розміру родовищ для залучення додаткових інвестицій, стимулювання видобутку природного газу як державними компаніями, такі приватними. Середня ефективна ставка ресурсного податку в країнах ЄС приблизно 10% із постійною тенденцією зменшення податкового тягаря для стимулювання видобутку. В Україні мінімальна ставка ренти – 14%, а максимальна – 28% для приватних компаній
Створення технологічної бази для переходу з місячної на щоденну систему балансування природного газу в ГТС України	Це потребуватиме впровадження засобів контролю та обліку природного газу на всіх етапах його руху в ГТС, впровадження систем щоденного обліку споживання газу. Впровадження кращих європейських практик у використанні відповідних ІТ-систем на точках «вхід» та «вихід» до ГТС України. Наразі ІТ-системи в ПАТ «Укртрансгаз» неспроможні на високому рівні забезпечувати правильну інтеграцію програмного забезпечення
Здійснення подальшої реформи системи адресних субсидій	Надання адресних субсидій, їх подальша монетизація, вирішення проблеми своєчасного відшкодування плати за природний газ, що реалізується населенню в якості субсидіювання, але саме для найбільш незахищених верств населення
Внесення змін до методології тарифоутворення на точках «вхід-вихід»	У попередні періоди через використання моделі прискореної амортизації української ГТС це призводило до встановлення високої плати за здійснення експортно-імпорتنих операцій з газом та меншій конкурентоспроможності транзитного маршруту порівняно з іншими транзитними напрямками
Неповне розділення (unbundling) НАК «Нафтогаз» і транспортного оператора ПАТ «Укртрансгаз»	Це було однією з головних вимог міжнародних зобов'язань України та нормою Третього енергетичного пакета. З 2020 р. уже впроваджено цей механізм шляхом виділення частини витрат із загальної суми тарифу та сплата кінцевим споживачем (зустріло невдоволення та супротив споживачів)

Джерело: авторська розробка на основі [26, с. 63-64]

ВИСНОВКИ

У науково-дослідницькій роботі на теоретичному та практичному рівнях розглянуто актуальне наукове завдання з дослідження та удосконалення механізму інвестиційного забезпечення газової промисловості України та перспектив розвитку цієї галузі.

1. Узагальнено понад двадцять авторських визначень терміну «інвестиційне забезпечення» та з'ясовано, що наразі не існує єдиного, загальноновизнаного і прийнятного трактування даного поняття.

2. Встановлено, що механізм інвестиційного забезпечення підприємств газової промисловості доцільно визначати як систему взаємозв'язків економічних відносин, методів, принципів, форм і засобів управління, які враховують здатність механізму в часі, через узгодження інтересів контрагентів ринку, забезпечувати належний рівень інвестиційної привабливості підприємства.

3. Аналіз складових механізму інвестиційного забезпечення підприємств газової промисловості надав можливість встановити особливості галузі, зокрема: практично повна державна монополізація газової промисловості, яку складає система державних підприємств підконтрольних «НАК «Нафтогаз України», інвестиційні можливості і перспективи для розвитку яких є дуже слабкими; одночасна автономність і зовнішня залежність сегментації газового ринку України; віддаленість вітчизняних родовищ від промислових регіонів – центрів споживання; нагальна необхідність у розширенні процесу відтворювання ресурсного потенціалу (сировинної бази) тощо.

4. Досліджено правову основу, структуру та стан газової промисловості України. Описано розміри запасів природного газу в підземних сховищах; обсяг валового споживання; обсяг споживання побутових споживачів; обсяг видобутку природного газу у цілому та за окремими видобувниками; загальний обсяг закупленого природного газу за кордоном; обсяги імпорту та експорту природного газу; оптову та роздрібну ціни, яка сформувались на ринку природного газу України.

5. Простежено зв'язок між співвідношенням середнього курсу долара США, видобутку газу та розміру інвестиції протягом 2004-2017 рр. З'ясовано, що курс долара США у період 2009-2013 рр. був відносно стабільним, а інвестиції мали тенденцію до зростання. Проте, вплив політичної ситуації у 2014 р. призвів до суттєвого зниження вартості гривні майже вдвічі та різкого зниження інвестицій до катастрофічних 0,41 млрд. \$. Встановлено, що протягом досліджуваного періоду видобуток газу залишався практично незмінним у межах 20 млрд. м³.

6. Визначивши проблеми газової промисловості України з урахуванням нинішнього інвестиційного забезпечення, автором розглянуто напрями розвитку газового ринку та запропоновані шляхи його удосконалення через збільшення інвестиційної привабливості окремих суб'єктів галузі та газової промисловості України в цілому. Пріоритетними напрямками роботи держави у цьому напрямку встановлено: удосконалення механізму валютного регулювання; зняття обмеження щодо виплати дивідендів; узгодження норм П(С)БО щодо обліку витрат підприємств газової промисловості з МСФЗ; редагування положень Податкового кодексу України в частині нарахуванням ПДВ на залишкову вартість свердловин, які виявилися неуспішними.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в наступному:

- автором *узагальнено* понад двадцять визначень поняття «інвестиційне забезпечення»
- *удосконалено* науково-методичний підхід до виявлення передумов та перспектив заохочення інвестицій у газову промисловість України з обґрунтуванням конкурентних переваг серед інших галузей промисловості
- *отримали подальший розвиток* обґрунтування стратегічних підходів до забезпечення конкурентоспроможності суб'єктів газової промисловості та газової галузі України зокрема, з використанням раціональних управлінських рішень щодо її удосконалення та збільшення інвестиційної привабливості.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що сформульовані автором напрямки удосконалення газової промисловості України можуть бути використані в розробці державних проєктів і галузевих програм реформування конкретних підприємств та газової промисловості України в цілому, у т.ч. і за рахунок дієвого механізму інвестиційного забезпечення.

Доповідь закінчено!!!

Дякую за увагу!!!